

Obraz globálneho občianstva v súčasnom svete

Anna Mravcová a kolektív

Nitra 2018

Názov:
Obraz globálneho občianstva v súčasnom svete

Autori:

PhDr. Anna Mravcová, PhD. (3,98 AH)
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, FEM

Mgr. Eva Pechočiaková Svitačová, PhD. (3,14 AH)
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, FEM

PhDr. Peter Porubčan, CSc. (0,76 AH)
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, FEM

Ing. Johana Paluchová, PhD. (2,13 AH)
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, FEM

PaedDr. Tímea Šeben Zaťková, PhD. (3,33 AH)
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, FEM

Recenzenti:

doc. Viera Jakubovská, PhD.
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

doc. PhDr. Paulína Stachová, PhD.
Univerzita Komenského v Bratislave

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť textu nesmie byť použitá na ďalšie šírenie akoukoľvek formou bez predchádzajúceho súhlasu autorov alebo vydavateľa.

Schválila rektorka Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre dňa 28. 9. 2018
ako vysokoškolskú učebnicu pre študentov SPU v Nitre.

ISBN 978-80-552-1891-5

Obsah

Úvod.....	7
1 Fenomén globálneho občianstva v súčasnej ére globalizácie	11
1. 1 Úvod	11
1. 2 Globálne občianstvo ako formujúci sa fenomén	12
1. 2. 1 <i>Formovanie globálnej dimenzie v občianstve.....</i>	<i>12</i>
1. 2. 2 <i>Globálne občianstvo a rozsah jeho pôsobenia</i>	<i>15</i>
1. 3 Výchova ku globálnemu občianstvu a jej vplyv na vývoj spoločnosti.....	15
1. 4 Zhrnutie	17
1. 5 Aktivity pre študentov	18
Literatúra	20
2 Globálna etika pre globálnych občanov	23
2. 1 Úvod	23
2. 2 Formovanie globálnej etiky	23
2. 3 Globálna etika pre globálnych občanov	25
2. 3. 1 <i>Problémy globálnej etiky – problémy globálnych občanov.....</i>	<i>25</i>
2. 3. 2 <i>Globálny étos či morálne minimum pre globálnych občanov</i>	<i>27</i>
2. 4 Zhrnutie	28
2. 5 Aktivity pre študentov	28
Literatúra	30
3 Koncept udržateľného rozvoja v kontexte globálnych problémov a formovania globálnych občanov.....	33
3. 1 Úvod	33
3. 2 Vývoj konceptu udržateľného rozvoja	34
3. 3 Stratégie udržateľného rozvoja a globálne problémy	37
3. 4 Koncept udržateľného rozvoja a globálne občianstvo.....	39
3. 4. 1 <i>Globálna dimenzia vo výchove k občianstvu a k udržateľnému rozvoju</i>	<i>39</i>
3. 4. 2 <i>Globálny občan v dosahovaní udržateľného rozvoja</i>	<i>41</i>
3. 5 Zhrnutie	41
3. 6 Aktivity pre študentov	42
Literatúra	43
4 Multikulturalizmus a jeho prepojenie s globálnym občianstvom.....	45
4. 1 Úvod	45
4. 2 Východiskové pojmy súvisiace s multikulturalizmom.....	45
4. 2. 1 <i>Kultúra.....</i>	<i>45</i>
4. 2. 2 <i>Kultúrna identita.....</i>	<i>46</i>
4. 2. 3 <i>Kultúrna odlišnosť.....</i>	<i>47</i>
4. 3 Základné formy náhľadu na multikulturalizmus	47
4. 4 Multikulturalizmus v živote spoločností	48
4. 4. 1 <i>Multikulturalizmus v integračnej politike</i>	<i>49</i>

4. 5 Dôsledky multikulturalizmu	50
4. 5. 1 Prínosy multikulturalizmu a pozitíva súčasného vývoja.....	50
4. 5. 2 Zlyhania a kríza multikulturalizmu.....	51
4. 6 Multikultúrny rozmer v globálnom občianstve	52
4. 7 Zhrnutie	54
4. 8 Aktivity pre študentov	54
Literatúra	56
5 Problematika globálneho občianstva v predmete Medzinárodné vzťahy	59
5. 1 Úvod	59
5. 2 Medzinárodné vzťahy a globálne občianstvo	59
5. 2. 1 Objektívne a subjektívne podmienky realizácie medzinárodných vzťahov	59
5. 2. 2 Protirečivosť charakteru globalizácie	60
5. 2. 3 Možnosti pôsobenia subjektívneho faktora na realizáciu globalizácie	62
5. 3 Námety na včlenenie výchovy ku globálnemu občianstvu do predmetu Medzinárodné vzťahy	63
5. 4 Zhrnutie	64
5. 5 Aktivity pre študentov	64
Literatúra	66
6 Udržateľné podnikanie – úloha pre globálnych občanov	67
6. 1 Úvod	67
6. 2 Spoločensky zodpovedné podnikanie a udržateľnosť	67
6. 2. 1 Imperatív ekonomického rastu a imperatív udržateľnosti	69
6. 2. 2 Udržateľný rozvoj – výzva pre globálnych občanov.....	70
6. 3 Globálni občania a udržateľné podnikanie	71
6. 4 Zhrnutie	73
6. 5 Aktivity pre študentov	73
Literatúra	76
7 Udržateľné marketingové prístupy a zodpovednosť v kontexte globálneho občianstva	79
7. 1 Úvod	79
7. 2 Udržateľný marketing v kontexte globálneho občianstva	79
7. 2. 1 Inšpiratívny príklad zo sveta 1.....	80
7. 2. 2 Inšpiratívny príklad zo sveta 2.....	81
7. 3 Udržateľná spotreba a jej význam pre implementáciu globálneho občianstva v role spotrebiteľov	84
7. 3. 1 Inšpiratívny príklad zo sveta 3.....	85
7. 3. 2 Ako zodpovedná spotreba ovplyvňuje nákupné preferencie	86
7. 4 Zodpovedný spotrebiteľ ako globálny občan v globálnom vzdelávaní	86
7. 4. 1 Inšpiratívny príklad zo sveta 4.....	87
7. 5 Aktuálna téma v zodpovednej spotrebe spoločnosti: Plytvanie potravinami	87
7. 5. 1 Inšpiratívny príklad zo sveta 5.....	89
7. 6 Zhrnutie	91
7. 7 Aktivity pre študentov	91
Literatúra	96

8 Etika manažérov a ich zodpovednosť ako globálnych občanov	101
8. 1 Úvod	101
8. 2 Etika manažéra – manažérska etika ako aplikovaná, profesijná etika či etika riadenia	101
8. 3 Etické kompetencie manažérov	103
8. 4 Globálne kompetencie a globálne zručnosti manažéra ako globálneho občana z pohľadu manažérskej etiky	104
8. 5 Zodpovednosť manažérov ako globálnych občanov	106
8. 6 Zhrnutie	109
8. 7 Aktivity pre študentov	109
Literatúra	111
9 Občianske kompetencie, občianska edukácia a globálne občianstvo v kontexte globálnej výchovy	113
9. 1 Úvod	113
9. 2 Výchova ku globálnemu občianstvu	114
9. 3 Terminológia a tematika globálneho vzdelávania	115
9. 3. 1 <i>Globálne občianstvo v kontexte kľúčových kompetencií pre celoživotné vzdelávanie</i>	118
9. 3. 1. 1 Spoločenské a občianske kompetencie	121
9. 3. 2 <i>Význam globálneho rozvojového vzdelávania pri napĺňaní kľúčových kompetencií v Slovenskom školskom systéme</i>	123
9. 4 Rozvíjanie spoločenských, občianskych a globálnych kompetencií	125
9. 5 Metodická časť	130
9. 5. 1 <i>Príklady aplikácie metód rozvíjajúcich globálne občianstvo</i>	132
9. 5. 1. 1 Stručná charakteristika vybraných aktivizujúcich metód	133
9. 6 Aktivity pre študentov	137
Literatúra	143

Úvod

Globálne občianstvo dnes predstavuje fenomén nevyhnutne spätý s problematikou globálneho vzdelávania, a tak v podstate aj so všetkými oblasťami života spoločností a ich jednotlivými podsystémami – najmä politickým, ekonomickým, kultúrnym, environmentálnym. To mu zároveň vytvára neodmysliteľné miesto v rôznych konceptoch súčasnej globalizovanej éry a poskytuje nespočetné množstvo rôznych perspektív, z ktorých na globálne občianstvo a jeho ideály môžeme nazerať a v ktorých je už jeho implementácia priam nevyhnutná.

Globálne trendy nám ponúkajú možnosť spoznať koncept občianstva z globálnej perspektívy, ktorú nadobúda. Globálne občianstvo sa tak začalo čoraz intenzívnejšie rozvíjať v rámci diskurzu medzinárodného rozvoja, ponúkajúc novú perspektívu pre porozumenie pomocou prekoncipovania starých a dnes prehlbujúcich sa problémov. Volanie po globálnom občianstve, mimo samotného rozšírenia občianstva zo štátnej na globálnu úroveň, má nepochybne aj silnú etickú a politickú hodnotu. Edukačný význam výchovy globálnych občanov zas prispieva k pochopeniu rozdielnych typov vedomostí, schopností a hodnôt. Globálne občianstvo tak zvyrazňuje univerzalitu náležitosti každého človeka ku globálnej komunite s rovnakou dôstojnosťou a zdieľaním spoločnej ľudskosti a rovnakej planéty.

Globálne občianstvo nedisponuje právnym statusom. Práve to zrejme predstavuje jeho najväčšiu slabinu a podnecuje ľudí k rôznorodým reakciám naň. Bez právneho podkladu ho môžeme vnímať len ako akúsi ideálnu víziu či ako étos alebo vymedzujúcu sa paradigmu. Jeho význam tkvie najmä v rozvíjaní ľudských vedomostí, hodnôt, prístupov pre ochranu tolerancie, pochopenia a uznávania rôznorodosti, podpory inklúzie, spravodlivosti a udržateľnosti naprieč svetom, ako aj naprieč lokálnymi spoločnosťami. Globálne občianstvo je vo svojej podstate založené najmä na princípe rešpektovania druhých ako indivíduí, skupín, spoločností a kultúr vo vzťahu k prírodnému prostrediu. Stanovuje súbor etických princípov zdôrazňujúcich spojitosť medzi demokraciou, spoločenskou spravodlivosťou, rovnosťou a solidaritou, rešpektovanými v rámci systému ľudských práv a reprezentujúcimi ideál a etické dedičstvo ľudstva.

V kontexte významu globálneho občianstva dnes máme možnosť pozorovať výrazný nárast záujmu jednotlivých krajín, ale najmä nevládných organizácií o tento fenomén. Avšak aj napriek tomu a napriek súčasnému stavu globalizovaných spoločností je mu venovaná vo väčšine krajín stále nedostatočná pozornosť. Pritom nejde o fenomén úplne nový, hoci treba podotknúť, že súčasné potreby vnímania globálneho občianstva a idey s ním prepojené nemožno stotožňovať s kozmopolitnými myšlienkami svetoobčianstva vyformovanými v antickom Grécku a rozširovanými najmä v období osvietenstva. Toto prvé svetoobčianstvo sa totiž dotýkalo jedinej prostej myšlienky, že všetci ľudia sú svetovými občanmi. Súčasný fenomén globálneho občianstva, vyprofilovaný v kontexte silnejúcich globalizačných procesov a eskalujúcich globálnych problémov s týmito procesmi previazaných, má však oveľa širší záber a je založený na mnohým hlbokých ideáloch, zámeroch a cieľoch. Tak ako nám právny pojem štátne občianstvo priraduje nielen práva, ale aj povinnosti voči štátnemu zoskupeniu, do ktorého patríme, tak aj globálne občianstvo, hoci nejde o právny termín, sa snaží priniesť do povedomia ľudí fakt, že každý jeden človek je aj reálnou súčasťou globálneho celku, voči ktorému nesie svoj podiel zodpovednosti v globálnom rozmere, pretože konanie človeka má dnes často aj globálny dopad.

Práve kvôli uvedenému, význam globálneho občianstva, ako aj s ním súvisiacej výchovy globálnych občanov narastá, a to v každej sfére. K rozširovaniu povedomia o danej

problematike preto chce prispieť aj táto vysokoškolská učebnica nazvaná *Obraz globálneho občianstva v súčasnom svete*. Autorsky sa na obsahu učebnice podieľali piati vysokoškolskí pedagógovia z Fakulty ekonomiky a manažmentu Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre. Obsah knihy sa sústreďí jednak na skúmanie a analýzu významu samotného fenoménu globálneho občianstva, ako aj na zvýraznenie jeho podstaty a základných princípov, na ktorých je budovaný. Okrem samotného globálneho občianstva sa v knihe autori zameriavajú na vymedzenia rôznych perspektív a rozsahu pôsobenia globálneho občianstva v rozmanitých oblastiach, ktoré ponúkajú človeku jasné možnosti konať aktívne aj s pozitívnym dopadom na svet, do ktorého všetci patríme. Práve vedomosti o týchto možnostiach je potrebné rozširovať k čo možno najväčšiemu množstvu ľudí, nevynímajúc žiadnu krajinu ani žiadnu skupinu. Prvá kapitola knihy preto skúma význam globálneho občianstva ako fenoménu formujúceho sa v globálnej spoločnosti v kontraste s inštitútom štátneho občianstva. Ďalej sa zaoberá vymedzením a skúmaním základných princípov globálneho občianstva a ideálov, ako aj podstatou výchovy globálnych občanov v dnešnom svete ohrozovanom globálnymi problémami. Druhá kapitola následne poukazuje na formovanie globálnej etiky, objasňuje jej úlohy, okruh problémov a rovnako poukazuje na to, že všetky problémy globálnej etiky sú vlastne problémami globálnych občanov. Ďalšia kapitola sa zaoberá skúmaním a analýzou rastúceho významu stratégie udržateľného rozvoja v súčasnej ére globalizácie, ako aj identifikáciou prístupu medzinárodného spoločenstva k potrebe dosahovania udržateľnosti sveta. Paralelne je problematika prepájaná s globálnym občianstvom, pretože dosahovanie udržateľného rozvoja sveta závisí práve na prístupe každého jednotlivca, a preto nevyhnutne súvisí aj s výchovou zodpovedných a aktívnych globálnych občanov. Štvrtá kapitola skúma koncept multikulturalizmu so zámerom predostrieť v prvom rade komplexnejší pohľad na tento rozsiahly, zložitý a mnohovýznamový pojem, a tak prispieť k pochopeniu jeho hlavných ideí. Kapitola primárne skúma multikulturalizmus v podobe oficiálnej štátnej politiky a poukazuje na to, aké reálne dôsledky jej uplatňovanie v dnešných spoločnostiach má. Následne text kapitoly problematiku štátneho multikulturalizmu prepája s potrebami, obsahom a zámermi globálneho občianstva. Piata kapitola sa zaoberá problematikou medzinárodných vzťahov, ktoré dnes v čoraz väčšom rozsahu ovplyvňujú život jednotlivcov, spoločenských skupín, štátov a v konečnom dôsledku aj celého ľudstva, preto predstavujú významný priestor pre implementáciu prístupu globálneho občianstva, a to aj v samotnej výučbe medzinárodných vzťahov ako akademického predmetu. Ďalšie dve kapitoly sa venujú potrebe udržateľnosti, tentokrát vo vymedzených oblastiach. Šiesta kapitola sa zameriava na udržateľnosť v podnikaní. Požiadavka spoločenskej zodpovednosti má v ekonomickej sfére celospoločenské opodstatnenie. Preto kapitola analyzuje a objasňuje súvislosť udržateľného podnikania s konceptom spoločensky zodpovedného podnikania a poukazuje na to, že imperatív ekonomickeho rastu sa dostáva do rozporu s imperatívom udržateľnosti, v ktorom zohrávajú globálni občania významnú úlohu. Siedma kapitola upriamuje pozornosť na koncepty zodpovednosti a udržateľného marketingu, ktoré nachádzajú svoje uplatnenie aj v globálnom občianstve. Kapitola skúma nevyhnutnosť podpory udržateľných marketingových prístupov, ktoré spotrebiteľom umožňujú podieľať sa na dosahovaní udržateľného svetového rozvoja vo všetkých oblastiach, kde človek realizuje svoj spotrebiteľský status. Osmá kapitola sa zaoberá skúmaním oblasti manažérskej etiky. Vychádzajúc z nových výziev a úloh v novom globálnom prostredí kapitola venuje pozornosť požiadavke zodpovednosti manažéra ako predstaviteľa manažérskej profesie a súčasne občana v globalizovanom svete. Posledná kapitola poukazuje na to, že globálne občianstvo a výchova k nemu sú dnes vysoko aktuálne problémy aj vo výchovno-vzdelávacom procese prípravy tzv. globálnych učiteľov vzhľadom na neustále sa meniace spoločenské podmienky a rozmáhajúce sa náročné požiadavky na existenciu v multikultúrnej globalizovanej spoločnosti a na prípravu pre úspešný a plnohodnotný život v nej. Kapitola analyzuje význam globálneho občianstva jednak v príprave budúcich

„globálnych“ učiteľov, ale aj pri ich ďalšom pôsobení v pedagogickej praxi a kontinuálnej výchove uvedomelých globálnych občanov.

Cieľom celej publikácie je tak predovšetkým skúmanie a analýza obrovského rozpätia, ktoré fenomén globálneho občianstva má a uvedomenie si nespočetného množstva možností, ktorými dnes môžeme aktívne vplývať na globálne prostredie a ktoré nám poskytujú možnosť konať v smere globálnej zodpovednosti ako aktívni a uvedomelí občania tohto sveta.

Učebnica *Obraz globálneho občianstva v súčasnom svete* zároveň disponuje špecifickou štruktúrou, kedy každá kapitola pozostáva z teoretickej, ako aj metodической časti. Jednotlivé teoretické časti kapitol odrážajú výskumy, poznatky, vedomosti, skúsenosti a zručnosti daných autorov v skúmanej problematike v kontexte globálneho občianstva, ktoré predstavujú z perspektívy svojej odbornosti. Metodické časti následne prinášajú konkrétne návrhy rôznych aktivít pre študentov, ktoré môžu realizovať s cieľom podporiť a priblížiť si učeníu problematiku. Kniha tak má ambíciu byť hodnotným zdrojom informácií najmä pre vysokoškolských študentov rôznych odborov, ale aj pre širokú verejnosť.

Anna Mravcová

Obraz globálneho občianstva v súčasnom svete

Anna Mravcová a kolektív

Vydavateľ: Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

Vydanie: prvé

Náklad: 100 ks

Foto na obálku: <http://www.raisingmiro.com/2011/07/05/i-am-a-global-citizen/>

Tlač: Vydavateľstvo SPU v Nitre

AH-VH: 13,34-13,57

Neprešlo redakčnou a jazykovou úpravou vo Vydavateľstve SPU v Nitre.

ISBN 978-80-552-1891-5